

Tadeusz Wawak
Uniwersytet Jagielloński
Wyższa Szkoła Administracji
w Bielsku - Białej

„Nic nowego bez nas”

Oczekiwania studentów – skrócony raport z badań ankietowych

Wprowadzenie

W raporcie z badań przeprowadzonych przez autora w roku akademickim 2008/2009. przedstawiono opinie profesorów na temat wyławiania, przyciągania, kształcenia i rozwoju TALENTÓW wśród studentów.¹ Wówczas nie zapytano studentów o zdanie w tych kwestiach. Nie poddano ocenie opinii profesorów o działaniach, jakie powinny podjąć uczelnie w zakresie wyławiania, przyciągania, kształcenia i rozwoju TALENTÓW wśród studentów. Podjęcie kolejnego etapu badań przez autora pozwoliło na zapytanie studentów, co o tym sądzą, w kontekście przygotowywanej wówczas reformy szkolnictwa wyższego.

Młody człowiek wkraczając w mury uczelni chce odnieść sukces, a studia mają mu to umożliwić. Szkoły wyższe nie zawsze w pełni biorą to pod uwagę. Dlatego też w projekcie reformy szkolnictwa wyższego, przygotowanej przez MNiSW, uwzględniono potrzebę odejścia od kształcenia na poziomie przeciętnym, czyli dostatecznym, radykalnego podniesienia jakości kształcenia oraz zwrócenie szczególnej uwagi uczelni na wyławianie, przyciąganie, kształcenie i rozwój TALENTÓW wśród studentów. Uczelnie powinny podjąć konkretne działania prowadzące do tego celu. Warto w tym miejscu zapytać studentów, co o tym sądzą? Z badań i doświadczenia autora wynika, że szkoły wyższe w niewielkim stopniu interesują się studentami utalentowanymi i tym sposobem uniemożliwiają, blokują lub utrudniają im osiągnięcie sukcesu, choć w folderach reklamowych to zapewniają.

Jakie działania powinna podjąć uczelnia, aby nie zawieść oczekiwań utalentowanych studentów i dać im szansę na realizację swych marzeń? Po części mówił o tym wówczas projekt, a obecnie już ustawa nowelizująca prawo normujące funkcjonowanie szkół wyższych. Co o tym sądzą studenci w trakcie opracowania projektu? W celu uzyskania odpowiedzi na to

¹ Zarządzanie w szkole wyższej. Raport z badań zrealizowany pod kierunkiem T. Wawaka w ramach projektu badawczego finansowanego z wydziałowej rezerwy na badania własne (WBPW), Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2008-2009.

ważne pytanie autor doszedł do wniosku, że trzeba wspólnie ze studentami opracować projekt kwestionariusza ankiety, na bazie kwestionariusza ankiety przeprowadzonej w roku akademickim 2008-2009². W tym kwestionariuszu (omawianym w rozdziale trzecim) były cztery pytania. Zadaniem ankietowanego było wybranie od sześciu do ośmiu wariantów najważniejszych działań, jakie uczelnia powinna podjąć, z dwunastu podanych wariantów odpowiedzi, po to aby:

- pytanie A – wyłaniać talenty wśród kandydatów na studia i wśród studentów;
- pytanie B – przyciągać do uczelni utalentowanych studentów;
- pytanie C – kształcić na wysokim poziomie studenta;
- pytanie D – zapewnić studentom pełny i szybki rozwój w ramach studiów.

1. Sposób i zakres realizowanych badań ankietowych w Krakowie

A. Badania prowadzone były przez Tadeusza Wawaka, kierownika Zakładu Ekonomii Stosowanej Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej, Uniwersytetu Jagiellońskiego w sposób niezależny, albowiem w całości finansowane są z wypracowanych przez Zakład środków własnych.

B. Celem zrealizowanych badań ankietowych było zebranie opinii studentów, w I etapie – w wybranych uczelniach w Krakowie; a w II etapie: w szkołach wyższych na Ukrainie, w Rosji (Orle) i w Algierii (Mostaganem), na temat czynników:

- decydujących o naborze utalentowanych kandydatów na studia I i II stopnia,
- wewnętrznych i zewnętrznych w szkole wyższe przyciągających utalentowanych studentów do uczelni,
- determinujących poziom jakości kształcenia,
- zapewniających rozwój studentów.
- wpływających na decyzje studentów w sprawie wyboru studiów II i III stopnia,
- wpływających na decyzje studentów o uczestniczeniu w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej.

C. Badania są kontynuacją badań prowadzonych wśród profesorów przez Tadeusza Wawaka w roku akademickim 2008 – 2009, na temat: „Model projakościowej restrukturyzacji zarządzania w szkole wyższej – założenia modelowe”; dla potrzeb tych badań został opracowana część

² Tamże

pierwsza i druga kwestionariusza ankiety obejmująca łącznie 8 pytań dotyczących wyłaniania, przyciągania, kształcenia i rozwoju TALENTÓW wśród studentów oraz wśród nauczycieli akademickich, a każde z tych pytań zawierało do wyboru 12 wariantów odpowiedzi, spośród których badani profesorowie wybierali najważniejsze.

D. W badaniach, na etapie i opracowania wstępnej wersji kwestionariusz ankiety skierowanej do studentów i badań pilotażowych (pod kierunkiem Tadeusza Wawaka) **wzięli udział studenci** ekonomii i zarządzania Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego: Nicole Hampel, Bartosz Kęcik, Joanna Kobylańska, Paulina Kopińska.

E. Opracowanie, częściowo otwartego, kwestionariusza ankiety badań pilotażowych przez wyżej wymienionych studentów, przy współudziale i pod kierownictwem Tadeusza Wawaka, na podstawie tych powyższych dwóch części kwestionariusza ankiety (która była przeprowadzona wśród profesorów) dla potrzeb badania opinii studentów; Kwestionariusz pilotażowy zawierał 12 pytań, a każde z tych pytań zawierało do wyboru 5 określonych wariantów odpowiedzi oraz dwa otwarte warianty odpowiedzi (zaproponowanych przez badanych studentów) do wypełnienia.

F. Opracowanie ostatecznej, pełnej wersji kwestionariusza ankiety przez Tadeusza Wawaka w oparciu o propozycje studentów przedstawione w badaniach pilotażowych; kwestionariusz ankiety składa się z pytania porządkowego (o nazwę uczelni student wypełniającego kwestionariusz), sześciu działów:

- Wyłanianie talentów wśród kandydatów na studia.
- Przyciąganie utalentowanych studentów do uczelni.
- Kształcenie studentów na wysokim poziomie.
- Zapewnienie studentom całościowego rozwoju w ramach studiów.
- Mobilność wertykalna (stopnie kształcenia).
- Mobilność horyzontalna (kontynuacja studiów za granicą).

Każdy z tych działów zawiera po dwa pytania, a więc łącznie kwestionariusz ankiety zawiera osiem pytań merytorycznych i jedno porządkowe.

G. Wypełnienie kwestionariusza polegało na określeniu ważności poszczególnych, siedmiu wariantów odpowiedzi na każde pytanie merytoryczne, po przez wpisanie w kwadracie po lewej stronie każdego wariantu cyfry od 1 do 5; cyfry te oznaczają siłę wpływu danego wariantu na efekt zapisany w pytaniu:

- 1 – bardzo niski,
- 2 – niski,
- 3 – średni,
- 4 – wysoki,
- 5 – bardzo wysoki.

H. Stopień ważności każdego wariantu określa średni wskaźnik wpływu i odchylenie standardowe od wyliczonej średniej; poziom średniego stopnia ważności można uznać za:

- bardzo wysoki – w przedziale: 4,32 – 5,00 pkt,
- wysoki – w przedziale: 3,64 – 4,31 pkt,
- przeciętny – w przedziale: 2,96 – 3,63 pkt,
- niski – w przedziale: 2,28 – 2,95 pkt,
- bardzo niski – w przedziale: 1,00 – 2,27 pkt.

I. Opracowanie przez studentów, w oddzielnej publikacji, wyników badań pilotażowych (przeprowadzonych w formie papierowej przez studentów biorących udział w badaniach) przedstawiających opinie badanych studentów ekonomii i zarządzania Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

J. Badania ankietowe, wśród studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie przeprowadzone zostały drogą elektroniczną :

- umieszczono ankietę na stronie internetowej Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej.
- rozesłano zaproszenie do badań do studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie,
- uruchomiono badania ankietowe w Krakowie 11.01.2011 roku,
- zakończono badania ankietowe w Krakowie 18.03.2011 roku.

Pani mgr Joanna Piękoś, doktorantka Wydziału Zarządzania UEK zorganizowała badania ankietowe w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie. Badania przeprowadzone zostały drogą elektroniczną, przy pomocy pracowników UJ i UEK zajmujących się obsługą elektroniczną kontaktów ze studentami. Badania w WSA w Bielsku-Białej przeprowadzono w formie papierowej pod kierunkiem Dziekana Wydziału Administracji Pana dr Antoniego Osierdy.

K. W badaniach wzięli udział pracownicy naukowo-technicznych: mgr Wiesław Brach, mgr Edyta Grzyb i mgr Katarzyna Leśkiewicz, mgr Martę Pawliszyn.

L. W okresie badawczym na stronę kwestionariusza ankiety weszło i zapoznało się z jego treścią 5623 studentów. Spośród studentów, która weszła na stronę kwestionariusza aż 29,65% zrezygnowała z jego wypełnienia lub wypełniła kwestionariusz ankiety częściowo. Badaniami objęto tylko poprawnie wypełnione kwestionariusze ankiety, które spełniały postawione wymagania. Spowodowało to, że analizą statystyczną objęto tylko 3956 studentów; w tym z: Uniwersytetu Jagiellońskiego – 1874, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – 1963 oraz z innych uczelni – 119 studentów.

L. Oddzielnie przeprowadzono badania wśród studentów jednej uczelni niepublicznej, której władze wzięły udział w badaniach. Była to Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej. W tej uczelni posłużono się papierowymi kwestionariuszami ankiety. Poprawnie wypełnione arkusze ankiety oddało 140 osób.

M. W II etapie badań przetłumaczono formularz ankiety na język rosyjski i arabski. W ramach współpracy autora z profesorami z Ukrainy, Rosji i Algierii rozpoczęto badania wśród studentów szkół wyższych tych krajów, które pozwolą na porównanie opinii studentów tych uczelni z opinią polskich studentów, w tych samych kwestiach, które mają charakter uniwersalny i ponadnarodowy. W badaniach prowadzonych za granicą poprawnie wypełniło formularz ankiety 803 studentów, a badaniami objęto niespełna 901 osób. Badania za granicą prowadzili współpracujący z autorem profesorowie ze swoimi współpracownikami. Badania te zaczęły się lutym w Mostaganie (Algieria) i zakończyły w lipcu na Krymie.

N. W sumie analizą statystyczną objęto 4899 poprawnie wypełnionych, czyli spełniających wymagania formalne formularzy ankiety. W badaniach łączne wzięło udział 6524 studentów. Nie wszyscy jednak mogli być, z przyczyn formalnych uwzględnieni w obliczeniach.

2. Wyniki badań przeprowadzonych wśród studentów uczelni Krakowa

A. Pytanie 1 - Zdaniem badanych studentów o naborze utalentowanych kandydatów na studia I stopnia powinny decydować – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- wiedza i umiejętności kandydata – 4,20 pkt, (0,94),
- wyniki egzaminów wstępnych – 3,58 pkt, (1,17),
- kultura osobista i osobowość kandydata – 3,17 pkt, (1,24),
- stopień zaawansowania językowego kandydatów – 2,88 pkt, (1,06),
- poprzedzenie rekrutacji na studia warsztatami i testami kompetencji – 2,74 pkt, (1,24),
- aktywność kandydata w szkołach średnich - koła naukowe, olimpiady – 2,68 pkt, (1,16),
- doświadczenie zawodowe kandydata – 1,90 pkt, (1,11).

Z powyższej oceny wynika, że tylko pierwsze trzy warianty uzyskały poparcie studentów. Natomiast pozostałe cztery warianty uzyskały bardzo niską ocenę.

B. Pytanie 2 – Badani studenci uważają, że przy wyszukiwaniu utalentowanych studentów na studia II stopnia powinny decydować – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- ocena dotychczasowych prac własnych studenta (projekty, opracowania) – 3,77 pkt, (1,03),
- wyniki dotychczasowych egzaminów studenta – 3,73 pkt, (1,04),
- przeprowadzenie odpowiednich egzaminów wstępnych – 3,33 pkt, (1,16),
- specjalistyczna metoda identyfikacji talentów w danej dziedzinie – 3,22 pkt, (1,12),
- doświadczenie zawodowe studenta (nabyte w czasie studiów, praktyka) – 3,22 pkt, (1,14),
- stopień zaawansowania językowego kandydatów – 3,08 pkt, (1,08),
- opinia wykładowców o studencie – 2,78 pkt, (1,20).

Tylko stopień ważności pierwszego i drugiego wariantu został uznany jako wysoki, a ostatniego za bardzo niski. Pozostałe warianty uzyskały status średniego stopnia ważności. Studenci nie dysponowali własnymi, sprecyzowanymi kryteriami wyszukiwania utalentowanych studentów - kandydatów na II stopień kształcenia.

C. Pytanie 3 – Stopień wpływu poszczególnych czynników wewnętrznych w szkole wyższej (bardziej zależnych tylko od uczelni) na przyciąganie utalentowanych studentów do uczelni jest, w ocenie badanych studentów, zróżnicowany i wynosi – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- dobra oferta dydaktyczna uczelni – 4,57 pkt, (0,70),
- wysoka pozycja uczelni w rankingach krajowych i zagranicznych – 4,45 pkt, (0,82),
- kadra naukowa o wysokich walorach naukowych i moralnych – 4,33 pkt, (0,87),

- kompleksowa oferta studiów – 4,25 pkt, (0,89),
- perspektywa rozwoju uczelni – 4,05 pkt, (1,00),
- nieszablonowy sposób prowadzenia zajęć – 3,97 pkt, (1,04),
- indywidualny tok (program) studiów dla wyróżniających się studentów – 3,59 pkt, (1,17).

Studenci nie mieli wątpliwości jakie czynniki, zaliczone do wewnętrznych, mają największe znaczenie dla przyciągania utalentowanych studentów do uczelni. Stopień ważności trzech pierwszych wariantów uznany został za bardzo wysoki, a trzech następnych za wysoki. Trudno się nie zgodzić z opinią studentów; szkoda tylko, że władze wielu szkół wyższych z tego faktu nie wyciągają wniosków.

D. Pytanie 4 – W opinii badanych studentów, stopień wpływu zewnętrznych czynników w szkole wyższej (mniej zależnych tylko od uczelni) na przyciąganie utalentowanych studentów do uczelni, jest wysoki i wynosi w poszczególnych czynnikach – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- zapewnienie odpowiedniej współzależności teorii z praktyką – 4,34 pkt, (0,86),
- zagwarantowanie idealnych warunków kształcenia (sale, aparatura) – 4,17 pkt, (0,88),
- kompleksowa oferta praktyk oraz stażów krajowych i zagranicznych – 4,17 pkt, (0,94),
- udział praktyków (np. przedsiębiorców) w procesie kształcenia – 4,08 pkt, (1,00),
- rozwinięta współpraca z renomowanymi uczelniami zagranicznymi – 4,01 pkt, (0,95),
- rozbudowany system nauki, zastosowania języków obcych w nauczaniu – 3,95 pkt, (0,97),
- gwarancja wymiany zagranicznej przez co najmniej jeden semestr – 3,63 pkt, (1,12).

Wśród czynników zewnętrznych tylko pierwszy uzyskał bardzo wysoki stopień ważności; współzależność techniki z praktyką, a pięć następnych uzyskało wysoką ocenę. Studenci, określając stopień ważności wpływu tych czynników na przyciąganie utalentowanych studentów, byli zgodni i wysoko je ocenili.

E. Pytanie 5 – Zdaniem badanych studentów, o poziomie jakości kształcenia decydują następujące czynniki dotyczące nauczycieli akademickich – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- bezpośrednia współpraca studentów z wykładowcami w zespołach – 4,33 pkt, (0,86),
- zatrudnienie najlepszych wykładowców w kraju – 4,15 pkt, (0,88),

- realizacja programu ustawicznego podnoszenia kompetencji naukowo-dydaktycznych nauczycieli akademickich – 3,91 pkt, (0,89),
- zatrudnianie wybitnych zagranicznych wykładowców – 3,78 pkt, (1,01),
- monitorowanie jakości kształcenia poprzez system rankingowy nauczycieli akademickich ocenianych przez studentów – 3,70 pkt, (1,12),
- wymaganie prowadzenia przynajmniej jednego wykładu przez nauczycieli akademickich w języku angielskim – 2,97 pkt, (1,28),
- przeprowadzanie hospitacji (wizytacji) przez jednostkę powołaną przez Dziekana do tego celu – 2,95 pkt, (1,17).

Do czynników mających bardzo wysoki wpływ na jakość kształcenia studenci zaliczyli bezpośrednia współpraca studentów z wykładowcami w zespołach; natomiast zatrudnieniu najlepszych wykładowców w kraju i z zagranicy oraz ustawicznemu podnoszeniu kompetencji naukowo-dydaktycznych nauczycieli akademickich nadali wysoki stopień ważności.

F. Pytanie 6 – Badani studenci uważają, że o poziomie jakości kształcenia decydują w różnym stopniu czynniki dotyczące sposobu kształcenia – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- integrowanie wiedzy z praktyką i jej stosowanie podczas wykładów – 4,47 pkt, (0,78),
- intensyfikacja współpracy pomiędzy uczelnia a pracodawcami – 4,11 pkt, (0,98),
- rozwijanie twórczych form kształcenia – 4,03 pkt (0,93),
- wprowadzenie innowacyjnych i eksperymentalnych form kształcenia – 3,76 pkt, (0,97),
- rozwój kształcenia interaktywnego – 3,67 pkt, (0,98),
- korzystanie z monitoringu jakości kształcenia ankiety studenckie) – 3.53 pkt, (1,08),
- obowiązkowe stosowanie metody „case study” – 3, 52 pkt, (1,05).

Bardzo wysoką rangę wśród czynników decydujących o jakości kształcenia studenci przypisali tylko jednemu czynnikowi - integrowanie wiedzy z praktyką podczas wykładów, a wysoką rangę trzem. Pozostałe dwa warianty odpowiedzi uznane zostały jako średnio ważne, a więc nie najważniejsze. Jest stosowanie oceny pracowników przez studentów metody studium przypadku.

G. Pytanie 7 – Stopień wpływu poszczególnych czynników decydujących o rozwoju studentów na płaszczyźnie socjalno-bytowej, ich zdaniem, jest znaczny i wynosi – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- ułatwiona możliwość uzyskania stypendium – 4,36 pkt, (0,89),

- zapewnienie studentom godnej egzystencji – 4,33 pkt, (0,87),
- zapewnienie studentom warunków rozwijania swoich zainteresowań – 4,09 pkt, (0,99)
- zapewnienie studentom optymalnych warunków wypoczynku i rekreacji – 3,83 pkt, (1,06),
- funkcjonowanie ułatwień w uzyskiwaniu kredytów studenckich – 3,78 pkt, (1,06),
- studenckie zespoły sportowe – 3,53 pkt, (1,14),
- kluby studenckie – 3,51 pkt, (1,13).

Bardzo wysoką ocenę wśród czynników decydujących o rozwoju studentów na płaszczyźnie socjalno-bytowej studenci postawili stypendia i warunki godnej egzystencji; natomiast znacznie niższą rangę ważności uzyskały dwa ostatnie czynniki: zespoły sportowe i kluby studenckie.

H. Pytanie 8 – W opinii badanych studentów, o rozwoju studentów na płaszczyźnie naukowej, decydują w wysokim stopniu poniższe czynniki – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- podjęcia pracy na etacie asystenta – stażysty na ostatnim roku studiów – 4,40 pkt, (0,86),
- udział studentów w pracach zespołów naukowo-badawczych uczelni – 4,24 pkt, (0,85),
- ułatwienie możliwości kontynuowania nauki na studiach III stopnia – 4,19 pkt, (0,93),
- ustalanie na prośbę studentów indywidualnych programów studiów – 4,08 pkt, (0,96),
- udział studentów w opracowaniu programu i regulaminów studiów – 3,89 pkt, (1,01),
- aktywny udział studentów w pracach i konferencjach kół naukowych – 3,87 pkt, (0,99),
- udział studentów w konferencjach organizowanych przez uczelnie – 3,83 pkt, (0,98).

Bardzo wysokie oceny wystawili studenci wybranym czynnikom determinującym ich rozwój na płaszczyźnie naukowej jednemu czynnikowi: możliwości pracy na etacie asystenta – stażysty a pozostałym przypisali wysoką rangę; oznacza to, że studenci badanych uniwersytetów bardzo cenią sobie pracę naukową, indywidualne programy studiów oraz udział w opracowaniu programu i regulaminów studiów

I. Pytanie 9 – Zdaniem badanych studentów na podjęcie decyzji o wyborze kierunku i specjalizacji studiów II stopnia wpływają w różnym stopniu poniższe czynniki – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- własne predyspozycje i umiejętności – 4,34 pkt, (0,77),
- kontynuacja studiów na tym samym kierunku – 4,07 pkt, (0,98),

- mierzona efektami jakość kształcenia – 3,79 pkt, (1,01),
- zasady rekrutacji na dany kierunek studiów – 3,68 pkt, (1,05),
- zmiana kierunku studiów – 3,41pkt, (1,08),
- opinia innych studentów – 3,25 pkt, (1,18),
- opinia wykładowców – 3.0 pkt, (1,10).

Dla badanych studentów najważniejszym, o bardzo wysokim stopniu ważności czynnikiem wpływającym na podjęcie decyzji o wyborze kierunku i specjalizacji studiów II stopnia są własne predyspozycje i umiejętności. Trzy następne warianty odpowiedzi na to pytanie otrzymały oceny wysokie: kontynuacja studiów na tym samym kierunku, jakość kształcenia mierzona efektami i zasady rekrutacji. Natomiast opinia innych studentów i pracowników, w tej kwestii, ma mniejsze znaczenie.

J. Pytanie 10 – Badani studenci uważają, że na decyzje o podjęciu studiów III stopnia przez absolwentów II stopnia kształcenia (Studiów Uzupełniających Magisterskich) wpływają w różnym stopniu poniższe czynniki – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- pogłębienie własnych zainteresowań badawczych – 4,33 pkt, (0,85),
- prestiż uzyskania stopnia doktora i wzrost pozycji społecznej – 4.20 pkt, (0,99),
- perspektywa lepszej pracy ze stopniem doktora – 4,19 pkt, (1,02),
- możliwość nawiązania kontaktów międzynarodowych w kręgach nauki 3,72 pkt, (1,02),
- zapewnienie opieki naukowej doktorowi – 3,58 pkt, (1,08),
- zapewnienie pełnej, krajowej i zagranicznej bazy informacyjnej w bibliotekach dostępnych do doktorantów – 3,54 pkt, (1,16),
- chęć przedłużania okresu studiowania – 3,30 pkt, (1,16).

Na decyzje studentów o podjęciu studiów doktoranckich (III stopień kształcenia) wpływa przede wszystkim chęć pogłębienia własnych zainteresowań badawczych. Wysokie znaczenie mają tu trzy czynniki: prestiż, perspektywa lepszej pracy i kontakty międzynarodowe; a pozostałe czynniki mają mniejsze znaczenie – średnią ważność 9 rangę).

K. Pytanie 11 – Stopień wpływu poszczególnych czynników polityki uczelni na uczestniczenie studentów w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej jest zróżnicowany i wynosi – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- poziom znajomości języków obcych – 4,37 pkt, (0,86),

- pomoc uczelni w podjęciu studiów semestralnych w ramach wymiany międzynarodowej – 4,25 pkt, (0,91),
- wprowadzenie do programów studiów tzw. „okienka mobilności” – 4,20 pkt, (0,98),
- współpraca międzyuczelniana – 4,06 pkt, (0,91),
- dostosowanie programów studiów do wymogów międzynarodowych – 4,05 pkt, (0,97),
- większa dbałość o studenta – jego zainteresowania i talenty – 3,97 pkt, (0,97),
- realizacja wymagań w zakresie kształcenia w Unii Europejskiej – 3,81 pkt, (1,0).

Bardzo wysokie znaczenie przypisują studenci badanych uniwersytetów poszczególnym czynnikom polityki uczelni wpływającym na uczestniczenie studentów w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej, dlatego też przypisane rangi poszczególnym wariantom odpowiedzi są wysokie. Najważniejszym czynnikiem ograniczającym udział studentów w tej wymianie jest słaba znajomość języków obcych, która po części obciąża szkołę wyższą. Studenci uważają, że bardzo ważną rolę w rozwoju, konicznej współpracy międzynarodowej pełni uczelnia, które powinny organizować studiów semestralnych w ramach wymiany międzynarodowej, wprowadzić do programów studiów tzw. „okienka mobilności” oraz organizować międzynarodową współpracę międzyuczelnianą. Wysoką ważność przypisują studenci dostosowaniu uczelni do wymogów międzynarodowych, zwłaszcza w ramach Unii Europejskiej.

L. Pytanie 12 – W opinii badanych studentów, poszczególne czynniki osobiste wpływają z różną siłą na uczestniczenie studenta w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej i przyjmują wartości – średnio (przy odchyleniu standardowym w nawiasie):

- bardzo dobra znajomość języka obcego – 4,41 pkt, (0,82),
- własne warunki ekonomiczne – 4,27 pkt, (0,90),
- możliwość zdobycia wiedzy i kompetencji – 4,15 pkt, (0,90),
- wysoki prestiż uczelni będącej celem kontynuacji studiów – 4,07 pkt, (0,97),
- możliwości korzystnego ekonomicznie i merytorycznie zatrudnienia za granicą – 4,07 pkt, (0,97),
- poszukiwanie przygód – 3,89 pkt, (1,02),
- warunki rodzinne (założenie rodziny, opieka nad starszymi rodzicami) – 3,69 pkt, (1,14).

Wśród czynników osobistych wpływających na uczestniczenie studentów w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej, na pierwszy miejscu z rangą bardzo wysokiej ważności studenci postawili bardzo dobrą znajomość języków obcych. Pozostałe analizowane czynniki uzyskały w oczach studentów wysoki stopień ważności. Zaskakujące jest tu umieszczenie na

ostatnim miejscu, z najniższą ranga ważności - warunków rodzinnych które mają miejsce znaczenie niż niż wszystkie ujęte w tym pytaniu warianty odpowiedzi. Najważniejszy jest dla studentów sam wyjazd zagraniczny, któremu są podporządkowane inne uwarunkowania.

3. Podobieństwa i różnice w ocenie badanych zagadnień dokonanych przez profesorów i studentów

A. W ramach realizacji przez autora, w roku akademickim 2008 -2009, tematu badawczego: „Model projakościowej restrukturyzacji zarządzania w szkole wyższej” przeprowadzono, omówione już wcześniej, badania ankietowe wśród profesorów z różnych ośrodków badawczych, zatytułowane: „Wyłanianie, przyciąganie, kształcenie i rozwój talentów wśród studentów”.³ Wyniki tych badań korespondują z badaniami opisanymi już wcześniej w niniejszym opracowaniu (pierwsze 8 pytań) wchodzące w skład w pierwszych czterech części kwestionariusza ankiety:

- wyłaniania talentów wśród kandydatów na studia i przyciągania,
- przyciągania utalentowanych studentów do uczelni,
- kształcenia studentów na wysokim poziomie,
- zapewnienia studentom całościowego rozwoju w ramach studiów.

W badaniach z 2008 roku, każdej z tych części odpowiadało jedno pytanie, a bieżących badaniach dwa pytania. Stąd można ustalić tylko, które z wariantów odpowiedzi na pytania, dotyczące powyższych kwestii, występują na czołowym miejscu w wypowiedziach badanych osób: profesorów (poprzednie badania) i studentów (obecne badania). Innymi słowy, można określić które warianty odpowiedzi profesorów i studentów są bliskie sobie w tych samych kwestiach.

B. W pierwszej części kwestionariusza ankiety wypełnianej przez studentów i pierwszym pytaniu kwestionariusza wypełnianym przez profesorów, dotyczącym najważniejszych działań - czynników decydujących o efektywnym wyłanianiu talentów wśród kandydatów na studia I i II stopnia, w pełni zgodnymi okazały się następujące propozycje:

- podstawowym kryterium naboru na studia powinna być wiedza i umiejętności kandydata (czyli nie zasobność portfela);

³ Zarządzanie w szkole wyższej. Raport z badań zrealizowany pod kierunkiem T. Wawaka w ramach projektu badawczego finansowanego z wydziałowej rezerwy na badania własne (WBPW), Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2008-2009.

- istotnym kryterium naboru, zwłaszcza na II stopień kształcenia, powinna być ocena prac własnych studenta, takich jak: projekty, opracowania problemowe (czyli nie dozwolna decyzja kandydata na studia);
- wyniki egzaminów wstępnych (a więc nie zamożność kandydata)
- specjalistyczne metody identyfikacji talentów w danej dziedzinie.

C. W drugiej części kwestionariusza ankiety wypełnianej przez studentów i drugim pytaniu kwestionariusza wypełnianym przez profesorów, dotyczącym najważniejszych działań - czynników decydujących o właściwym przyciąganiu utalentowanych studentów do uczelni, w pełni zgodnymi okazały się następujące propozycje:

- dobra, kompleksowa oferta dydaktyczna uczelni (a więc nie pogoń za najniższym kosztem usług dydaktycznych);
- zagwarantować studentom zdolną kadrę nauczycieli akademickich o wysokich walorach naukowych i moralnych (a więc nie zastępowanie profesorów doktorami, a doktorów magistrami);
- zapewnienie studentom odpowiedniej współzależności teorii z praktyką, czyli łączenie w trakcie zajęć wiedzę z praktyką i jej zastosowanie (a więc nie encyklopedyczne wykłady kończące się testami);
- zagwarantowanie idealnych technicznych warunków kształcenia: sale wykładowe, laboratoria, aparatura badawcza i pomiarowa, środki audiowizualne, itp. (a więc nie ubogie w sprzęt zajęcia dydaktyczne realizowane w piwnicznej izbie);
- kompleksowa oferta praktyk oraz staży krajowych i zagranicznych oraz rozwinięta współpraca z praktyką i renomowanymi uczelniami zagranicznymi.

D. W trzeciej części kwestionariusza ankiety wypełnianej przez studentów i trzecim pytaniu kwestionariusza wypełnianym przez profesorów, dotyczącym najważniejszych działań - czynników decydujących o jakości kształcenia studentów na wysokim poziomie, w pełni zgodnymi okazały się następujące propozycje:

- zatrudnienie w uczelni najlepszych wykładowców w kraju (a więc nie najtańszych wykładowców);
- bezpośrednia współpraca studentów z wykładowcami i ich dorobkiem naukowym w małych zespołach (a więc nie w kilkuset osobowej sali wykładowej bez konwersatoriów w małych – kilkunastoosobowych grupach);

- rozwijanie twórczych, innowacyjnych i eksperymentalnych form kształcenia (a więc nie kopiowanie przez kilka lat tych samych żółtych kalendarzy);
- łączyć wiedzę z praktyką i wskazywać na jej stosowanie, podczas wykładów (a więc nie abstrahowanie od praktyki ucieczka w teorię);
- rozwój kształcenia interaktywnego i stosowania (case study) studiów przypadku (a więc nie tradycyjne odczyty i monologi).

E. W czwartej części kwestionariusza ankiety wypełnianej przez studentów i czwartym pytaniu kwestionariusza wypełnianym przez profesorów, dotyczącym najważniejszych działań - czynników decydujących o zapewnieniu studentom całościowego rozwoju w ramach studiów, w pełni zgodnymi okazały się następujące propozycje:

- zapewnienie studentom godnych warunków życia (a więc nie oszczędności na skromnych wydatkach na: domy studenckie, stołówki, opiekę medyczną, itd.);
- udział studentów w pracach zespołów naukowo badawczych uczelni i konferencjach naukowych (a więc nie izolacja studentów od badań i nauki);
- zapewnienie studentom właściwych warunków rozwijania swoich zainteresowań: muzycznych, artystycznych, sportowych, politycznych itp. (a więc nie ograniczanie horyzontów studenta do zdania egzaminów objętych obowiązkowym programem);
- ułatwienie i rozwinięcie możliwości kontynuowania nauki na studiach doktoranckich – III stopnia (a więc nie zamykanie rozwoju absolwentom studiów magisterskich);
- ustalanie na prośbę studenta indywidualnych, modułowych programów studiów (a więc nie masowe produkowanie absolwentów według sztywnego wzorca na obraz i podobieństwo kanclerza lub dziekana);
- zapewnienie studentom optymalnych warunków wypoczynku i rekreacji (a więc zaakceptowanie, faktu, że student to też pracujący człowiek).

Piąta i szósta część kwestionariusz wypełniana przez studentów nie miała swego odpowiednika wśród pytań postawionych profesorom. Dotyczyły one mobilność wertykalnej (stopnie kształcenia) i mobilność horyzontalnej (kontynuacja studiów za granicą) studentów. Bardzo wysokie znaczenie przypisują studenci badanych uniwersytetów poszczególnym czynnikom polityki uczelni wpływającym na uczestniczenie studentów w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej, dlatego też przypisane rangi poszczególnym wariantom odpowiedzi są wysokie. Najważniejszym czynnikiem ograniczającym udział studentów w tej wymianie jest

słaba znajomość języków obcych, która po części obciąża szkołę wyższą. Studenci uważają, że bardzo ważna rolę w rozwoju, konicznej współpracy międzynarodowej pełnią uczelnie, które powinny organizować studia semestralne w ramach wymiany międzynarodowej, wprowadzić do programów studiów tzw. „okienka mobilności” oraz organizować międzynarodową współpracę międzyuczelnianą. Wysoką ważność przypisują studenci dostosowaniu uczelni do wymogów międzynarodowych, zwłaszcza obowiązujących bądź zalecanych w ramach Unii Europejskiej.

Wśród czynników osobistych wpływających na uczestniczenie studentów w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej, na pierwszy miejscu, z rangą bardzo wysokiej ważności, studenci postawili bardzo dobrą znajomość języków obcych. Pozostałe analizowane czynniki uzyskały w oczach studentów wysoki stopień ważności. Zaskakujące jest tu umieszczenie na ostatnim miejscu, z najniższą rangą ważności - warunków rodzinnych które mają mniejsze znaczenie niż wszystkie ujęte w tym pytaniu warianty odpowiedzi. Najważniejszy dla studentów jest sam wyjazd zagraniczny, któremu są podporządkowane inne uwarunkowania.

4. Krótkie posumowanie wyników badań przeprowadzonych wśród studentów na temat ich oczekiwań

W trakcie prowadzonych badań, analizie poddano 504 wskaźniki średniego stopnia ważności wariantów odpowiedzi na 12 pytań ankietowanych 4899 studentów: UJ, UEK, WSA, uczelni zagranicznych z: Algierii, Rosji i Ukrainy (czyli 42 wskaźniki przypadające na jedno pytanie, zadane studentom tych uczelni). Wskaźniki te należały do przedstawionych powyżej pięciu klas oddziaływania, których struktura przedstawiała się następująco:

- 5,36 % wskaźników należało do najwyższej, piątej klasy oddziaływania – 5,0,
- 53,17% wskaźników należało do czwartej klasy oddziaływania – 4,0,
- 34,13% wskaźników należało do przeciętnej, trzeciej klasy oddziaływania – 3,0,
- 6,55% wskaźników należało do drugiej klasy oddziaływania – 2,0,
- 0,79% wskaźników należało do najniższej, pierwszej klasy oddziaływania – 1,0.

Jaka była średnia klasa oddziaływania wariantów na efekt zapisany w każdym pytaniu? Obliczenia wskazały, że ten wpływ w poszczególnych pytaniach był zróżnicowany i przedstawiał się następująco:

- pytanie nr 1 – 2,69,
- pytanie nr 2 – 3,10,

- pytanie nr 3 – 3,79,
- pytanie nr 4 – 3,79,
- pytanie nr 5 – 3,45,
- pytanie nr 6 – 3,62,
- pytanie nr 7 – 3,83,
- pytanie nr 8 – 3,81,
- pytanie nr 9 – 3,36
- pytanie nr 10 – 3,69,
- pytanie nr 11 – 3,88,
- pytanie nr 12 – 3,69.

Ankietowani studenci zakwalifikowali klasy oddziaływania wariantów odpowiedzi na przedstawione w formularzu ankiety efekty pytania w przedziale od 2,69 do 3,88. Oznacza to wysoką różnicę, bo aż o ponad jedną klasę, między pytaniem pierwszym i jedenastym. Pytanie pierwsze dotyczyło stopnia wpływu czynników (wariantów odpowiedzi wpływających na wyławianie utalentowanych kandydatów na studia I stopnia, a jedenastym – czynników decydujących o uczestniczeniu studentów w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej. Studenci bardziej czuli się kompetentni w odpowiedzi na pytanie jedenaste i warianty odpowiedzi w tym pytaniu były dla ankietowanych bardziej zrozumiałe i przekonujące, niż na pytanie pierwsze.

Wyliczona średnia klasa oddziaływania wszystkich wariantów na efekty zapisany w dwunastu pytaniach, zadanych ankietowanym studentom badanych uczelni, wyniósł – 3,56. Jest to przeciętna klasa oddziaływania wariantów odpowiedzi na zakładane efekty postawione w zadanych pytaniach. Jednocześnie w skali pięciostopniowej oceny jest to współczynnik zadowalającą, ale nie za wysoki, w pół drogi między klasą przeciętną i wysoką oddziaływania. Oznacza to, że opinia studentów przy podejmowaniu decyzji w uczelniach i projakościowej restrukturyzacji szkolnictwa wyższego, w kwestiach, których badania dotyczyły, powinna być brana pod uwagę. Jednocześnie samorząd studencki powinien w uczelniach przybliżyć studentom zagadnienia dotyczące funkcjonowania i reformowania szkolnictwa wyższego i zwiększać stopień kompetencji studentów w sprawach dotyczących Procesu Bolońskiego i projakościowego zarządzania w szkole wyższej.

Poziom wskaźników średniego stopnia ważności wariantów odpowiedzi na poszczególne pytanie jest bardzo zróżnicowany oraz inny dla:

- poszczególnych uczelni i ich grup (uczelnie Krakowa łącznie, uczelnie Ukrainy łącznie),
- kolejnych pytań.

Na uwagę zasługuje poziom wskaźników średniego stopnia ważności siedmiu wariantów odpowiedzi na każde pytanie w poszczególnych uczelniach i ich grupach. Wskaźniki te informują o stopniu ważności poszczególnych problemów, których pytania dotyczą, w ocenie ankietowanych studentów: UJ, UEK, Krakowa łącznie, WSA, Ukrainy łącznie oraz uczelni z Rosji i Algierii. Syntetycznie ich znaczenie przedstawiają najwyższe wskaźniki uzyskane przez warianty odpowiedzi na poszczególne pytania, kolejno w poszczególnych uczelniach i ich grupach.

Udzielając odpowiedzi na pytanie nr 1 – „W jakim stopniu poniższe czynniki powinny decydować o naborze utalentowanych kandydatów na studia I stopnia?”, studenci w prawie wszystkich badanych uczelniach na pierwszym miejscu umieścili wariant odpowiedzi: *podstawowym kryterium naboru na studia powinna być wiedza i umiejętności kandydata*, a na drugim: *odpowiednie egzaminy wstępne, które trafnie wskażą talent* (z wyjątkiem WSA, gdzie ten wariant znalazł się na trzecim miejscu). Ostatnie miejsce zajął w uczelniach polskich i ukraińskich wariant odpowiedzi: *uwzględnianie doświadczenia zawodowego kandydatów* (a w Algierii był szósty); zapewne dlatego, że kandydaci na studia, zwłaszcza stacjonarne, mają z reguły małe doświadczenie zawodowe.

Najwyższe wskaźniki uzyskane przez warianty odpowiedzi na pierwsze pytanie, nie zmieściły się w pierwszym przedziale 4,32 – 5,00 pkt, a więc nie oznaczają bardzo wysokiego wpływu poszczególnych wariantów odpowiedzi na wyławianie utalentowanych kandydatów na studia I stopnia, ale tylko wysoki wpływ powyżej – 4,00 pkt, i to nie we wszystkich badanych uczelniach. Niższe wskaźniki wystąpiły bowiem w przypadku uniwersytetu z Algierii i WSA. Najwyższy wskaźnik oceny wariantu odpowiedzi na to pierwsze pytanie został przyznany przez studentów uczelni z Rosji (4,31), który stwierdza, że podstawowym kryterium naboru na studia powinna być wiedza i umiejętności kandydata. Jednocześnie 78,57 ocenianych wariantów odpowiedzi znalazło się w pierwszej, drugiej i trzeciej klasie oddziaływania, a więc bardzo nisko w stosunku do innych pytań.

Odpowiadając na pytanie nr 2 – „W jakim stopniu poniższe czynniki powinny decydować o wyszukiwaniu utalentowanych studentów (na studia II stopnia)?”, ankietowani ze wszystkich badanych uczelni, zamiennie, na pierwszym lub drugim miejscu postawili warianty odpowiedzi: *wyniki egzaminów studenta oraz ocena prac własnych studenta (projekty; opracowania*

problemowe itd.). Natomiast na szóstym miejscu ankietowani z większości badanych uczelni wybrali wariant: *stopień zaawansowania językowego kandydatów* (z wyjątkiem uczelni Ukrainy i WSA, które ten wariant postawiły na miejscu piątym). Ostatnie miejsce w odpowiedzi na to pytanie zajął wariant: *opinia wykładowców o studentach* (z wyjątkiem WSA i uniwersytetu z Algierii, w których ten wariant zajął czwarte miejsce); z powyższego wynika, że studenci nie mają zaufania do opinii wykładowców o studentach.

Warianty odpowiedzi na drugie pytanie nie uzyskały bardzo wysokiej oceny w oczach ankietowanych studentów. Wyliczony najwyższy poziom wskaźnika, średniego stopnia ważności dla poszczególnych wariantów odpowiedzi na drugie pytanie, w polskich uczelniach był niższy o 4,00 pkt, a w badanych uczelniach zagranicznych osiągnął poziom powyżej 4,00 pkt. Najwyższy omawiany wskaźnik osiągnął wariant odpowiedzi studentów uczelni z Algierii (4,14), w którym stwierdza się, że wyniki egzaminów studenta powinny decydować o wyszukiwaniu utalentowanych studentów na studia II stopnia. W sumie 69,05% wariantów odpowiedzi znalazło się drugiej i trzeciej klasie oddziaływania, a więc nisko w stosunku do następnych pytań.

Udzielając odpowiedzi na pytanie nr 3 – „W jakim stopniu poniższe czynniki wewnętrzne w szkole wyższej przyciągają utalentowanych studentów do uczelni?“, badani studenci uczelni z Krakowa na pierwszym miejscu wybrali wariant odpowiedzi: *dobra oferta dydaktyczna uczelni*, a pozostałe uczelnie: *wysoką pozycję uczelni w rankingach krajowych i zagranicznych*. Ten wariant studenci uczelni z Krakowa postawili na drugim miejscu. Natomiast w uczelniach zagranicznych drugie miejsce zajął wariant odpowiedzi: *kadra naukowa o wysokich walorach naukowych i moralnych*. Ostatnie miejsce w opinii studentów prawie wszystkich uczelni zajął wariant: *indywidualny tok (program) studiów dla wyróżniających się studentów* (z wyjątkiem WSA, gdzie wariant ten zajął miejsce przedostatnie). Studenci wiążą indywidualny tok (program) studiów bardziej z układami i nierównym traktowaniem studentów, niż z przyciąganiem talentów do uczelni.

Odpowiedzi ankietowanych studentów na trzecie pytanie uzyskały wyższe oceny ważności niż na poprzednie. Najwyższe poziomy wskaźnika średniego stopnia ważności dla poszczególnych wariantów odpowiedzi na to pytanie wystąpił w ocenie dokonanej przez ankietowanych studentów z Krakowa (UEK – 4,60 pkt i UJ – 4,54 pkt), którzy bardzo wysoko ocenili wpływ dobrej oferty dydaktycznej na przyciąganie utalentowanych studentów do uczelni. Najwyższy poziom wskaźników średniego stopnia ważności wariantów odpowiedzi studentów w pozostałych uczelni był wyższy o 4,00 pkt; co potwierdza wysoki wpływ najważniejszego dla nich wariantu odpowiedzi, którym była wysoka pozycja uczelni w rankingach krajowych i zagranicznych.

Odpowiadając na pytanie nr 4 – „W jakim stopniu poniższe czynniki zewnętrzne w szkole wyższej przyciągają utalentowanych studentów do uczelni?”, ankietowani studenci z badanych uczelni Krakowa i Ukrainy, za najważniejszy wariant odpowiedzi na to pytanie uznali wariant: *zapewnienie studentom odpowiedniej współzależności teorii z praktyką*, a na drugim miejscu ten wariant usadowili studenci z Orle (Rosja). Dla studentów z Algierii najważniejsze znaczenie ma tu wariant: *rozwinięta współpraca z renomowanymi uczelniami zagranicznymi*. Ostatnie miejsce w rankingu odpowiedzi na to pytanie, w prawie wszystkich badanych uczelniach, zajął wariant: *gwarancja wymiany zagranicznej przez co najmniej jeden semestr* (z wyjątkiem WSA, gdzie ten wariant jest na przedostatnim miejscu).

W pytaniu czwartym najwyższy poziom wskaźnika średniego stopnia ważności dla poszczególnych wariantów odpowiedzi uzyskały: UEK (4,38 pkt), uniwersytet z Algierii (4,35) i UJ (4,30pkt), potwierdzając tym samym bardzo wysoki wpływ tych czynników (wariantów) na przyciąganie utalentowanych studentów do wymienionych uczelni. Poziom najwyższych wskaźników średniego stopnia ważności wariantów odpowiedzi na to pytanie w pozostałych badanych uczelniach był znacznie niższy – poniżej 4,00 pkt; co potwierdza niższy ich wpływ na jakość naboru, oczywiście w opinii badanych studentów.

Udzielając odpowiedzi na pytanie nr 5 – „W jakim stopniu poniższe czynniki dotyczące nauczycieli akademickich decydują o poziomie jakości kształcenia?”, studenci z Krakowa na pierwszym miejscu postawili wariant odpowiedzi: *bezpośrednia współpraca studentów z wykładowcami w małych zespołach*, a na drugim: *zatrudnianie najlepszych wykładowców w kraju*. Natomiast pozostałe uczelnie uszeregowały te warianty w odwrotnej kolejności niż studenci uczelni krakowskich. Ostatnie miejsce w analizowanym rankingu odpowiedzi studentów na to pytanie, w prawie wszystkich badanych uczelniach, zajął wariant odpowiedzi: *wymaganie prowadzenia przynajmniej jednego wykładu przez nauczycieli akademickich w języku angielskim* (z wyjątkiem UJ, gdzie wariant ten zajął przedostatnie miejsce). Stało się to za sprawą słabej znajomości języków obcych znacznej części badanych studentów. Najważniejsze jest tu natomiast szóste miejsce, we wszystkich badanych uczelniach wariantu: *przeprowadzanie hospitacji (wizytacji) przez jednostkę powołaną przez Dziekana do tego celu* (z wyjątkiem UJ, gdzie wariant ten zajął ostatnie miejsce). Filar systemu zapewnienia jakości kształcenia, w opinii władz uczelni, okazał się być mało znaczącym czynnikiem decydującym o jakości kształcenia w ocenie studentów. Konieczna jest więc szybka korekta tego systemu, który funkcjonuje w szkołach wyższych słabo, bo opiera się na kiepskich filarach.

W odpowiedziach na pytanie piąte, tak samo jak w poprzednich, wystąpił najwyższy poziom wskaźnika średniego stopnia ważności dla poszczególnych wariantów odpowiedzi, w ocenach

studentów uczelni z Krakowa (UJ – 4,42 pkt i UEK – 4,25 pkt) oraz z Algierii (4,22 pkt). Bardzo wysoko został oceniony wpływ tylko jednego wariantu odpowiedzi – wpływ bezpośredniej współpracy studentów z wykładowcami w małych zespołach na poziom jakości kształcenia (i to tylko przez UJ). Ocena wpływu tego wariantu przez studentów pozostałych badanych uczelni była o stopień niższa, czyli wysoka. Najniżej oceniono wpływ wariantów odpowiedzi na pytanie piąte w badanych uczelniach Ukrainy i Rosji – poniżej 4,00 pkt. Wysoko natomiast ocenili ankietowani studenci oddziaływanie najsilniej wpływającego wariantu na jakość kształcenia w Algierii i WSA (zatrudnianie najlepszych wykładowców w kraju). Jednocześnie 47,62% wariantów odpowiedzi było w klasie trzeciej oddziaływania, czyli o przeciętnym, dostatecznym wpływie.

Odpowiadając na pytanie nr 6 – „W jakim stopniu poniższe czynniki dotyczące sposobu kształcenia decydują o poziomie jakości kształcenia?”, studenci wszystkich badanych uczelni na pierwszym miejscu umieścili wariant odpowiedzi: *integrowanie wiedzy z praktyką jej stosowania podczas prowadzenia wykładów*, a na drugim miejscu większość uczelni postawiła wariant: *intensyfikacja współpracy pomiędzy uczelnią a pracodawcami (np. program kierunków zamawianych)*. Studenci UJ na drugim miejscu postawili wariant odpowiedzi: *rozwijanie twórczych form kształcenia*, a studenci uniwersytetu z Algierii i WSA: *wprowadzanie innowacyjnych i eksperymentalnych form kształcenia*. Z powyższego wynika, że dla tych uczelni współpraca z przyszłymi pracodawcami studentów ma mniejsze znaczenie niż pozostałych. Zamiennie, na szóstym i siódmym miejscu w rankingu wariantów odpowiedzi na omawiane pytanie, studenci badanych uczelni postawili dwa warianty: *stosowanie metody „case study” jako obowiązkowej* oraz *korzystanie z systemu monitoringu jakości kształcenia (np. ankiet studenckich)*. Wpływ tych dwóch wariantów na jakość kształcenia, zdaniem badanych studentów jest niewielki. Stosowanie metody „case study” nie było w badanych uczelniach rozpowszechnione i można przypuszczać, że niska ocena tej metody kształcenia wynika z jej nieznamości, czyli niewiedzy studentów.

Natomiast niska ocena wpływu korzystania z systemu monitoringu jakości kształcenia (np. ankiet studenckich) na jakość kształcenia wynika z małej skuteczności tej metody. Kolejny filar uczelnianego systemu zapewnienia jakości kształcenia okazał się być, w opinii studentów, mało przydatnym narzędziem podnoszenia jakości kształcenia. W niektórych uczelniach, na studiach płatnych, prowadzenie tego rodzaju monitoringu służy do obniżania jakości kształcenia i zmniejszania liczby studentów, którzy nie zdają egzaminów, a więc zwiększa liczbę studentów, którzy będą nadal opłacać czesne założycielowi szkoły wyższej. Rzeczywista jakość kształcenia stoi tu bowiem w konflikcie z przychodami założyciela uczelni z czesnego. Monitoring ja-

kości kształcenia może być wykorzystany do podnoszenia dochodów kosztem jakości kształcenia drogą łagodnej perswazji prowadzonej wśród wykładowców, przez założyciela w oparciu o odpowiednio interpretowane wyniki monitoringu. Zdarza się, że studenci niezadowoleni z wysokich wymagań, postawionych im przez lektora bądź egzaminatora, wykorzystują monitoring jakości kształcenia do wyeliminowania z uczelni wymagających nauczycieli akademickich. W tej sytuacji, studenci oceniają nisko to problematyczne narzędzie kształtowania jakości - filar obecnego systemu zapewnienia jakości.

Analiza wyników przeprowadzonych badań ankietowych wśród studentów wybranych uczelni pozwoliła na ustalenie, że najwyższy poziom wskaźnika, średniego stopnia ważności dla poszczególnych wariantów odpowiedzi na pytanie szóste wystąpił w badanych uczelniach z Krakowa (UEK – 4,51 pkt i UJ – 4,43 pkt). Jest to wariant głoszący, że na jakość kształcenia, przede wszystkim ma bardzo duży wpływ integrowanie wiedzy z praktyką jej stosowania podczas prowadzenia wykładów. Oddziaływanie tego wariantu odpowiedzi w pozostałych badanych uczelniach na jakość kształcenia ankietowani studenci ocenili jako wysokie.

Udzielając odpowiedzi na pytanie nr 7 – „W jakim stopniu poniższe czynniki decydują o rozwoju studentów na płaszczyźnie socjalno-bytowej?, ankietowani najważniejsze znaczenie przypisali dwóm wariantom odpowiedzi, które znalazły się na pierwszym lub drugim miejscu w kolejności ważności czynników decydujących o sytuacji socjalno-bytowej studentów: *zapewnienie studentom godnych warunków egzystencji oraz ułatwiona możliwość uzyskania stypendium*. Mniejsze znaczenie dla studentów mają: *zapewnienie odpowiednich warunków wypoczynku i rekreacji oraz rozwijania swoich zainteresowań (np. muzycznych, sportowych)*. Najniżej badani ocenili rolę klubów studenckich oraz zespołów sportowych. Przedostatnie miejsce w rankingu znaczenia wymienionych w tym pytaniu czynników, dla rozwoju ankietowanych mają kluby studenckie, czemu trudno się obecnie dziwić, ich rola uległa bowiem wypaczeniu. Studenci Ukrainy i Rosji na ostatnim miejscu wymienili wariant, który w tych krajach jest mało znany, a mianowicie: *funkcjonowanie ułatwień w uzyskiwaniu kredytów studenckich*; a studenckie zespoły sportowe znalazły się na piątym miejscu, a więc wyżej niż w Polsce. Era świetności Akademickiego Związku Sportowego w Polsce przeminęła.

Badani studenci prawie wszystkich uczelni (z wyjątkiem WSA) bardzo wysoko ocenili wpływ wariantów odpowiedzi na rozwój studentów na płaszczyźnie socjalno-bytowej. Świadczą o tym wysokie wskaźniki, średniego stopnia ważności dla najważniejszego wariantu odpowiedzi na pytanie siódme, ankietowanych studentów poszczególnych uczelni. Jednocześnie 63,04% wariantów odpowiedzi było w czwartej i piątej klasie oddziaływania, a więc wyżej niż w innych pytaniach. Najwyższą ważność wariantu odpowiedzi na to pytanie przyznali badani studenci

uczelni z Rosji. (4,46 pkt). Jest to piąty wskaźnik wśród najwyższych, jaki pojawił się w ocenie wariantów odpowiedzi na wszystkie pytania. Zdaniem ankietowanych w Rosji, najważniejszy wpływ na rozwój studentów na płaszczyźnie socjalno-bytowej ma zapewnienie studentom godnych warunków egzystencji. Taka samą opinię o bardzo wysokim znaczeniu tego wariantu wyrazili studenci uczelni z Ukrainy, Krakowa oraz Algierii, co potwierdzają bardzo wysokie wskaźniki stopnia ważności tego wariantu odpowiedzi na pytanie siódme studentów tych szkół wyższych.

Odpowiadając na pytanie nr 8 – „W jakim stopniu poniższe czynniki decydują o rozwoju studentów na płaszczyźnie naukowej?, ankietowani prawie wszystkich badanych uczelni na pierwszym miejscu postawili wariant odpowiedzi: *perspektywa podjęcia pracy na etacie asystenta - stażysty na ostatnim roku studiów* (z wyjątkiem studentów WSA, którzy w rozwoju naukowym widzą przede wszystkim *ułatwienie w możliwości kontynuowania nauki na studiach III stopnia*). W rankingu czynników decydującym o rozwoju naukowym studentów, ankietowani uczelni zagranicznych i WSA na drugim miejscu wymienili wariant: *aktywny udział studentów w pracach kół naukowych i w konferencjach kół naukowych*, a studenci badanych uczelni z Krakowa: *udział studentów w pracach zespołów naukowo-badawczych uczelni*. Na ostatnim miejscu studenci badanych uczelni zagranicznych i WSA wymienili: *ustalenie na prośbę studenta indywidualnych programów studiów*, które nie cieszą się ich uznaniem.

Studenci badanych uczelni Krakowa i Algierii (zainteresowani bardziej ogólnoakademickim wykształceniem) wyznaczyli znacznie wyższe wskaźniki stopnia ważności wariantów odpowiedzi na to pytanie, dotyczące czynników wpływających na rozwój studenta na płaszczyźnie naukowej niż studenci z badanych szkół wyższych Ukrainy, Rosji i WSA (którzy kładli większy nacisk na stronę praktycznego przygotowania do zawodu). Dlatego też studenci UJ przypisali aż 4,42 pkt najważniejszemu dla nich wariantowi odpowiedzi na to pytanie, a WSA tylko 3,72 pkt.

Udzielając odpowiedzi na pytanie nr 9 – „Jakie znaczenie mają poniższe czynniki dla studentów, który podejmują decyzje o wyborze kierunku i specjalizacji studiów II stopnia?“, badani studenci do najważniejszych wariantów odpowiedzi zaliczyli kolejno: *własne predyspozycje i umiejętności* oraz *kontynuacja studiów na tym samym kierunku*. Na trzecim miejscu, studenci prawie wszystkich uczelni, wśród czynników decydujących o wyborze kierunku i specjalizacji studiów, wymieniają oferowaną przez uczelnie, *mierzoną efektami jakością kształcenia* (WSA na czwartym). Natomiast na dwóch ostatnich pozycjach rankingu umieścili warianty odpowiedzi: *opinia wykładowców* oraz *opinia innych studentów*; przy czym, dla ankietowanych w uczel-

niach Krakowa ważniejsza jest opinia studentów, a dla pozostałych badanych opinia wykładowców.

Podobnie jak w poprzednim pytaniu, wyższe znaczenie dla studentów Krakowa niż pozostałych uczelni mają czynniki wpływające na decyzje o wyborze kierunku i specjalizacji studiów II stopnia. Świadczą o tym wskaźniki stopnia ważności najważniejszych wariantów odpowiedzi na pytanie dziewiąte badanych uczelni. Wskaźnik ten dla uczelni Krakowa (4,34 pkt) znacznie przewyższa analogiczne wskaźniki pozostałych uczelni, które nie przekraczają 4,00 pkt. Być może, wśród wariantów odpowiedzi ustalonych na bazie doświadczeń UJ, zabrakło czynników, które dla studentów WSA i uczelni zagranicznych, biorących udział w badaniach, mają ważne znaczenie. Może problem drugiego stopnia kształcenia w Algierii, Rosji i Ukrainie ma inne oblicze i znaczenie niż w Polsce. Natomiast w WSA na kierunku, na którym były prowadzone badania nie ma studiów II stopnia i większość absolwentów nie podejmuje studiów magisterskich.

Odpowiadając na pytanie nr 10 – „W jakim stopniu poniższe czynniki wpływają na decyzje o podjęciu studiów III stopnia przez absolwentów SUM?”, studenci większości badanych uczelni, umieścili na pierwszym miejscu wariant odpowiedzi: *perspektywa lepszej pracy ze stopniem doktora*. Wariant ten studenci z Algierii postawili w rankingu odpowiedzi na drugim miejscu, a UJ na trzecim. Dla studentów UJ najważniejsze było *pogłębianie własnych zainteresowań badawczych*. Ten wariant odpowiedzi ankietowani studenci z Ukrainy i Rosji umieścili na drugim miejscu. Natomiast studenci uczelni polskich na drugim miejscu w rankingu odpowiedzi na to pytanie umieścili wariant: *prestż uzyskania stopnia doktora i związana z tym lepsza pozycja społeczna*. Bardzo nisko, bo dopiero na szóstym miejscu studenci prawie wszystkich badanych uczelni (z wyjątkiem uniwersytetu z Algierii) umieścili wariant odpowiedzi: *zapewnienie pełnej, krajowej i zagranicznej bazy informacyjnej w bibliotekach dostępnych dla doktorantów*. Ankietowani studenci, z wyjątkiem Algierczyków, nie posiadają dostatecznej wiedzy o roli bazy informacyjnej w trakcie pisania pracy doktorskiej, którą może kojarzą z pracą magisterską. Na uwagę zasługuje umieszczenie na ostatnim miejscu w rankingu odpowiedzi na analizowane pytanie przez ankietowanych studentów rosyjskich wariantu: *możliwość nawiązania kontaktów międzynarodowych w kręgach naukowych* oraz przez studentów algierskich wariantu: *prestż uzyskania stopnia doktora i związana z tym lepsza pozycja społeczna*; pozostałe uczelnie ten warianty odpowiedzi umieszczali na wyższym miejscu (między drugim im piątym).

Znaczenie pytania dziesiątego, dotyczącego podjęcia studiów doktoranckich – III stopnia kształcenia, dla ankietowanych studentów wszystkich badanych uczelni jest duże. Świadczą o

tym poziom wskaźnika stopnia ważności najważniejszego wariantu odpowiedzi na to pytanie w poszczególnych uczelniach. Wskaźnik ten dla UJ wyniósł 4,44 pkt – co potwierdza bardzo wysoki wpływ tego wariantu na decyzje studentów UJ o podjęciu studiów III stopnia. W biorących udział w badaniach zagranicznych uczelniach oraz UEK wskaźnik ten przewyższał 4,00 pkt; co potwierdza wysoki wpływ na podjęcie studiów doktoranckich, najważniejszego dla studentów tych szkół wyższych, wariantu odpowiedzi na to pytanie. Na przykład dla studentów Algierii ten wskaźnik wynosił 4,29 pkt a dla WSA 3,90 pkt. Zainteresowania studentów WSA studiami doktoranckim było znacznie mniejsze niż pozostałych uczelni.

Udzielając odpowiedzi na pytanie nr 11 – „W jakim stopniu poniższe czynniki polityki uczelni decydują o uczestniczeniu studentów w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej?”, ankietowani studenci z Polski na pierwszym miejscu postawili wariant odpowiedzi: *poziom znajomości języków obcych*, a studenci z Ukrainy i Rosji wariant: *współpraca międzyuczelniana* formalna, oparta na podpisanych umowach i akceptacji stosownych czynników. W Polsce zmieniły się uwarunkowania współpracy międzynarodowej, wyjazdów nauczycieli akademickich i studentów za granicę. Dlatego ten wariant odpowiedzi znalazł się na czwartym miejscu i ma inne znaczenie niż miał kiedyś. Na drugim miejscu w rankingu ważności w opinii studentów badanych uczelni Krakowa znalazł się wariant odpowiedzi: *pomoc uczelni w podjęciu studiów semestralnych w ramach wymiany międzynarodowej*; a w ocenie studentów uczelni zagranicznych wariant: *poziom znajomości języków obcych* (w Polsce na pierwszym miejscu). Większość uczelni, których studenci byli objęci badaniami na trzecim miejscu postawiło wariant odpowiedzi: *wprowadzenie do programów studiów tzw. „okienko mobilności”*, umożliwiającego studentom odbycie jednego semestru studiów za granicą oraz zaliczenie praktycznych staży i praktyk zawodowych Bardzo nisko, bo aż na szóstym lub siódmym miejscu ankietowani studenci umieścili wariant: *realizacja wymagań w zakresie kształcenia w Unii Europejskiej* (z wyjątkiem studentów WSA, którzy przyznali temu wariantowi czwarte miejsce).

Podobnie jak w poprzednich pytaniach, także i w tym poziom wskaźnika stopnia ważności najważniejszego wariantu odpowiedzi, badanych uczelni z Krakowa jest na bardzo wysoki (4,37 pkt), a pozostałych znalazł się na poziomie o stopień niższym, czyli uznany został za wysoki. Jednocześnie aż 83,33% wariantów odpowiedzi znalazło się w czwartej i piątej klasie oddziaływania. Jest to pytanie, w którym wpływ wariantów odpowiedzi na efekt zapisany w pytaniu został oceniony najwyżej (średni poziom klasy oddziaływania w tym pytaniu wyniósł -3,88).

Z powyższego wynika, że studenci z badanych uczelni Krakowa większe znaczenie przypisują wariantom decydującym o uczestniczeniu studentów w międzyuczelnianej wymia-

nie międzynarodowym niż uczelnie zagraniczne i WSA. Na szczególną uwagę zasługują ranking ważności wariantów sprzyjających podjęciu decyzji o udziale w tej wymianie międzynarodowej ankietowanych studentów uniwersytetu z Algierii (4,11), którzy na pierwszym miejscu postawili, jako jedyni, dostosowanie programu studiów do wymogów międzynarodowych. Natomiast studenci z Ukrainy (3,58 pkt) i Rosji (3,62 pkt) postawili ten czynnik w rankingu na ostatnim miejscu, jako najmniej ważny. Potwierdza to całkowity brak zrozumienia tych studentów do istoty międzynarodowej wymiany międzyuczelnianej. Podobnie do tej kwestii podeszli studenci badanych uczelni z Krakowa, którzy ten wariant odpowiedzi na pytanie jedenaste postawili dopiero na piątym miejscu, przyznając mu 4,05 pkt.

Odpowiadając na pytanie nr 12 – „W jakim stopniu poniższe czynniki osobiste decydują o uczestniczeniu studenta w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej?”, badani studenci z polskich uczelni na pierwszym miejscu usadowili wariant odpowiedzi: *bardzo dobra znajomość języka obcego*, a studenci uczelni zagranicznych wariant: *możliwości korzystnego ekonomicznie i merytorycznie zatrudnienia za granicą*. Na drugim miejscu studenci z Krakowa wybrali wariant: *własne warunki ekonomiczne*; a studenci z Ukrainy i WSA wariant odpowiedzi: *wysoki prestiż uczelni będącej celem kontynuacji studiów*. Najmniejsze znaczenie dla uczestniczenia w międzyuczelnianej wymianie zagranicznej dla studentów polskich oraz przedostatnie dla studentów uczelni zagranicznych miał wariant: *warunki rodzinne (założenie rodziny, opieka nad starszymi rodzicami)*. Natomiast wariant: *poszukiwanie przygód* zajął ostatnie miejsce w opinii badanych studentów uczelni zagranicznych oraz przedostatnie w ocenie studentów z Krakowa (a WSA – piąte miejsce). Można więc stwierdzić, że z punktu widzenia udziału w wymianie międzynarodowej dla ankietowanych polskich studentów - poszukiwanie przygód jest ważniejsze od założenia rodziny i opieki nad starszymi rodzicami.

Najważniejszy wariant odpowiedzi na ostatnie pytanie kwestionariusza ankiety, w oczach ankietowanych studentów uczelni z Krakowa, uzyskał bardzo wysoką ocenę wpływu na ich udział w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej (4,41 pkt). Natomiast wysoką ocenę wpływu, mierzoną wskaźnikiem stopnia ważności najważniejszego wariantu odpowiedzi, uzyskały pozostałe uczelnie, szczególnie z Algierii. (4,28). W sumie czynniki decydujące o udziale studenta w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej uzyskały akceptację ankietowanych studentów.

Streszczenie

Młody człowiek wkraczając w mury uczelni chce odnieść sukces, a studia mają mu to umożliwić. Uczelnie powinny podjąć konkretne działania prowadzące do tego celu. Warto w tym miejscu zapytać studentów, co o tym sądzą? Jakie działania powinna podjąć uczelnia, aby nie zawieść oczekiwań utalentowanych studentów i dać im szansę na realizację swych marzeń? W celu uzyskania odpowiedzi na to ważne pytanie autor doszedł do wniosku, że trzeba wspólnie ze studentami opracować projekt kwestionariusza ankiety i przeprowadzić badania w polskich i zagranicznych uczelniach.

Celem zrealizowanych badań ankietowych było zebranie opinii studentów: Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej oraz szkół wyższych na Ukrainie, w Rosji i w Algierii na temat czynników:

- decydujących o naborze utalentowanych kandydatów na studia I i II stopnia,
- wewnętrznych i zewnętrznych w szkole wyższe przyciągających utalentowanych studentów do uczelni,
- determinujących poziom jakości kształcenia,
- zapewniających rozwój studentów.
- wpływających na decyzje studentów w sprawie wyboru studiów II i III stopnia,
- wpływających na decyzje studentów o uczestniczeniu w międzyuczelnianej wymianie międzynarodowej.

W trakcie prowadzonych badań, analizie poddano 504 wskaźniki średniego stopnia ważności wariantów odpowiedzi na 12 pytań ankietowanych 4899 studentów, badanych uczelni polskich i zagranicznych. W opracowaniu przedstawione zostały szczegółowo wyniki tych badań oraz wnioski z nich płynące w formie raportu z badań.

Abstract

Students' Expectations Recognition – Summary Survey Report

Young people enrolling at university keen to succeed, and the study programmes are supposed to make it possible. Universities should take up tangible initiatives to gain this aim. It is desirable then to ask the students for their opinion in order to recognise university activities that seem most appropriate to meet the students' expectations and to give them opportunity of making their dreams come true. Considering this important issues the author comes to the conclusion that there is a necessity to construct - in cooperation with students - a survey questionnaire proposal, and to carry out research of selected Polish and foreign universities.

This survey aimed to gather student opinions from the Jagiellonian University, Cracow University of Economics, The School of Administration (WSA) in Bielsko-Biala and from the Ukrainian, Russian and Algerian university institutions. The opinions are on:

- factors affecting the recruitment process that reaches talented candidates for bachelor or master study programmes;
- internal or external factors that attract talented applicants;
- factors that determine the level of teaching quality;
- factors that influence student personal growth;
- factors that influence student choice of master or doctoral studies;
- factors that influence student decisions on contributing to university international exchange programs.

This research involves analysis of mean-level factor, validity of response variants for 12 survey questions, 4899 students of Polish and foreign universities. The paper presents detail results of the reasarch and conclusions that the author have come to.